

Дуже прикро, що питання про історію створення та функціонування іноземних підприємств поки що не увійшли до поля наукового інтересу сучасних істориків. На наш погляд, докладне неупереджене вивчення цих питань надало б можливості отримати відомості про особливості складання ринку праці, умови труда, були б неоціненними з точки зору вивчення регіональних аспектів розвитку економіки, гарно вписались би у краєзнавчий аспект вивчення історії.

1. Малиута О. В. Український ринок в економічних системах російської та австро-угорської імперій другої половини XIX – початку XX ст. (на прикладі цукрової та нафтової промисловості). [Електронний ресурс]. Режим доступу до ресурсу: https://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/9438/1/35_8_Maliuta.pdf
2. Hoesel R., van, Narula R. Multinational enterprises from the Netherlands. [Електронний ресурс]. Режим доступу до ресурсу: <https://cutt.ly/elJjxQS>
3. Janssen M. 7 historische ondernemers. Doeners en durfals. [Електронний ресурс]. Режим доступу до ресурсу: <https://www.historischnieuwsblad.nl/7-historische-ondernemers>
4. Knapp D. Voor geld is altijd wel een plaats te vinden. De firma W. A. Scholten (1841–1892). De eerste Nederlandse industriële multinational. [Електронний ресурс]. Режим доступу до ресурсу: <https://www.yumpu.com/en/document/read/23940197/the-wa-scholten-company>

Мартинюк А. В.

Трансатлантична работорівля та її історико-культурні наслідки

Торгівля людьми — це одна з актуальних проблем сучасної України й усього світу. 30 липня святкують Всесвітній день боротьби з торгівлею людьми. На жаль, в сучасному світі проблеми рабства і торгівлі людьми, так само як і примусу до праці, як і раніше, актуальні. Незважаючи на протидію міжнародних організацій, до кінця впоратися з торгівлею людьми не вдається. Особливо в країнах Азії, Африки і Латинської Америки, де місцева культурно-історична специфіка, з одного боку, і колосальний рівень соціальної поляризації, з іншого боку, створюють підґрунтя для збереження такого страшного явища, як работорівля.

Початок епохи великих географічних відкриттів у XV столітті призвів до того, що європейські країни стрімко вирвалися вперед у своєму розвитку: росло товарне виробництво, збільшувалася нестача сировини, дорогоцінних металів. Перші раби-африканці були привезені в Європу у 1442 році. Через півстоліття Колумб відкрив Америку і невольницькі кораблі почали снувати через Атлантичний океан між Африкою та Америкою [1, с. 7].

Трансатлантична работоргівля — насильне вивезення африканців-рабів з Африки на плантації і рудники колоній Нового Світу і деяких інших колоній європейських держав — тривала в цілому більше 400 років [2, с. 198].

Неправильно говорити про місце работоргівлі тільки в історії Африки. Вона — частина історії Африки, Європи та обох американських континентів.

Більше чотирьох століть тривала работоргівля. З покоління в покоління відбиралися на продаж найздоровіші і найсильніші африканці. Їх відправляли за океан — сотнями і сотнями тисяч. В результаті такої небаченої за масштабами, насильницької примусової міграції в Новий Світ фактично була доставлена нова раса чисельністю не менше 10–12 млн чоловік. Нащадки невольників в даний час тільки в США налічують понад 40 млн чоловік, а в англійській Вест-Індії у восьми з кожних десяти її жителів є частка африканської крові [1, с. 225].

Самій Африці работоргівля принесла війни і спустошення, грабежі і насильства. Страшний спадок работоргівлі живе і донині — расизм по відношенню до африканців, оголошення їх «другосортною» расою в порівнянні з європейцями [1, с. 138].

В історії работоргівлі можна виділити три основні періоди. Перший — з середини XV ст., коли на узбережжі Західної Африки з'явилися португальські мореплавці, і до середини XVII ст. У XV ст. і в першій декаді XVI ст. невольників вивозили в Європу. Після 1510 року зі створенням іспанських колоній в Вест-Індії починається ввезення рабів-африканців до Нового Світу.

Весь перший період вивезення невольників з Африки, хоча і збільшувався з кожним роком, був порівняно невеликий, система работоргівлі ще не була створена. Вивіз невольників в цей час йшов майже виключно з західного узбережжя Африки.

До середини XVII ст. розвиток капіталізму призвів до розширення плантаційного господарства в Вест-Індії та Америці. Введення рабів-африканців в американські колонії різко зросло. Там поступово почала створюватися система плантаційного рабства. Це початок другого періоду работоргівлі. Формально він тривав до 1807–1808 рр., коли работоргівля була офіційно заборонена Англією і США, найбільшими в той час державами-работоргівцями. Фактично другий період закінчився в 80-х роках XVIII ст. з початком французької буржуазної революції. Цей період, особливо XVIII ст. — час так званої вільної, необмеженої работоргівлі, коли за невольниками з усіх європейських країн посилали кораблі і великі торгові компанії, і окремі підприємливі купці. З кінця XVII ст. починається регулярна работоргівля північноамериканських континентальних колоній Англії — майбутніх Сполучених Штатів Америки. У XVII–XVIII ст. невольників вивозили в основному із Західної Африки. Зі Східної Африки вивезення рабів в Європу і Америку було невеликим.

Третій період работоргівлі — після її заборони Англією і США — період контрабандної работоргівлі. У XIX ст. вивезення невольників було не нижче, а іноді навіть і вище, ніж в попередні століття. Невольників купували і в Західній, і в Східній Африці [1].

Трансатлантична работоргівля закінчилася до 70-х років XIX ст. Работоргівлю закінчила не боротьба з нею Англії та інших капіталістичних держав, настільки широко розрекламована в буржуазній пресі. До цього часу перемога жителів півночі в Громадянській війні в США закрила найбільший ринок рабів у Новому Світі, а колоніальні захоплення унеможливили вивезення невольників з Африки. Боротьба з вивезенням невольників, укладення договорів з африканськими вождями про заборону работоргівлі були використані колонізаторами в майбутньому поділі Африки. Таким чином, кінець європейсько-американської работоргівлі змикається з початком епохи колоніального поділу Африки [1, с. 241–242].

У 1890 році на міжнародній Брюссельській конференції був прийнятий Генеральний акт по боротьбі з работоргівлею. Цей рік можна вважати кінцем епохи работоргівлі для Африки.

Работоргівля безсумнівно сприяла розвитку торгівлі, обміну. Через неї Африка втягувалася в світовий ринок. Однак, отримуючи

від работоргівців різні товари, Африка в обмін віддавала «товар», вартість якого не можна порівняти ні з чим — людей. Протягом чотирьох століть Західна і Східна Африка були областями вивезення єдиної «монокультури» — рабів [2, с. 209].

В цілому работоргівля безсумнівно стала гальмом на шляху створення місцевої державності. Вона прискорила розпад, наприклад, Беніну, держави Конго та інших. Але, виникнувши на перетині торгових шляхів, навколо невольничих ринків під час работоргівлі виросли такі міста-держави, як Ардра, Бонні, Старий Калабар тощо — посередники між європейцями і работоргівцями внутрішніх районів Африки. Деякі державні утворення, наприклад, на землях йоруба, були зобов'язані своїм виникненням работоргівлі, а через деякий час їх населення само ставало жертвами мисливців за рабами. На работоргівлі багатіли Дагомея, Занзібарський султанат, які зробили прибуток від продажу своїх співвітчизників і сусідніх народів основною статтею державного доходу [2].

Згідно з даними було прийнято вважати, що вся работоргівля обійшлася Африці в 100 млн людських життів, включаючи людей, які загинули під час работоргових воєн, в невольничих караванах, під час «середнього переходу» тощо. З цих 100 млн — 40 млн є жертвами мусульманської работоргівлі і 60 млн — європейської [2, с. 215].

Звичайно, ніяких демографічних, статистичних відомостей про населення Африки в минулому немає. ООН опублікувала дані, за якими населення Африки з 1650 по 1850 рр. складало 100 млн осіб.

За підрахунками дослідників з Африки в країни Нового Світу за весь час работоргівлі європейськими та американськими работоргівцями було вивезено не менше 16–18 млн осіб, а загальна кількість загиблих в результаті атлантичної работоргівлі склала не менше 150 мільонів. Африканські вчені вважають, що жертвами работоргівлі в Африці стали приблизно 200 млн осіб [1, с. 201–202].

Отже, можна зробити висновок, що работоргівля призвела до страшного знецінення людського життя. Її наслідком були моральний розклад, спотворення психіки, свідомість цілковитої безпеки за зло, заподіяне іншим людям, деградація як работорговців, так і рабів. Найстрашніший спадок, який залишила работоргівля, — расизм.

Відомо, що на певному рівні суспільного розвитку рабство існувало у більшості народів земної кулі. І все ж таки до сьогодні у більшості людей при слові «раб» виникає образ чорношкірого африканця. І це теж один з наслідків работоргівлі. Работоргівля пішла в минуле, але рабство залишилося і в наш час, перетворилося на великий і прибутковий бізнес. Ми можемо цього не помічати, але сьогодні у світі проживає кілька десятків мільйонів осіб, які працюють проти своєї волі.

1. Абрамова С. Ю. Африка: четыре столетия работорговли. Москва: Наука, Главная редакция восточной литературы, 1992. 293 с.
2. Дюбуа У. Африка. Очерк по истории Африканского континента и его обитателей. Москва: Издательство иностранной литературы, 1961. 356 с.

Скирда М. В.

Політичне загострення як складова частина чилійського державного заколоту 1973 року

Після збройних заворушень на Танкасо в середині 1972 року, Партія народної єдності стала шукати можливості створити коаліцію з Демократично-християнською партією. Однак перемовини закінчились повним провалом — майже успішна спроба заколоту, яка була зупинена лише притягненням до конфлікту збройних сил, дала ілюзію демократам, що усю владу можна отримати повним комплектом за рахунок повного розпуску парламенту і створенням перехідного уряду, який підготує Чилі до нових виборів як президента, так і депутатських рад на усіх рівнях, що звісно через рік постійного падіння рейтингу СПЧ (Соціалістичної партії Чилі) та КПЧ (Комуністичної партії Чилі) було неприпустимо. З точки зору влади це виглядало як мирний варіант державного перевороту, який за допомогою іррегулярних збройних формувань фактично витіснить «Фронт народної єдності» попри підтримки серед електорату з політики [2, р. 58].

Після провалу парламентських переговорів почалась гаряча фаза протистояння між ФНЄ та правою коаліцією. Вже в кінці липня 1973 року почали бастувати спеціалісти вантажного та залізничного